

Ett förslag till ett kulturpolitiskt program för barn

Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2014:9

Ett förslag till ett kulturpolitiskt program för barn

Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2014:9

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto / Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen
PL / PB 29
00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
www.minedu.fi/julkaisut

Taitto / Ombrytning: Erja Kankala

ISBN 978-952-263-263-0 (Online)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0335 (Online)

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/
Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2014:9

Presentationsblad

Utgivare Undervisnings- och kulturministeriet		Utgivningsdatum 14.2.2014	
Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Ordförande: direktör Hannele Lehto (OKM) Sekreterare: kultursekreterare Iina Berden och kultursekreterare Lea Halttunen		Typ av publikation Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
		Uppdragsgivare Undervisnings- och kulturministeriet	
		Toimielimen asettamispvm 23.8.2012	Dnro 63/040/2012
Publikation Ett förslag till ett kulturpolitiskt program för barn (Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi)			
Publikationens delar Promemoria + bilagor			
<p>Sammandrag</p> <p>En styrgrupp som undervisnings- och kulturministeriet tillsatte i augusti 2012 har gjort upp ett förslag till ett kulturpolitiskt program för barn för åren 2014–2018. Programutkastet främjar regeringsprogrammets mål att stödja alla barns rätt till konst och kultur genom att stärka ställningen och verksamhetsförutsättningarna för kultur som omfattar barn.</p> <p>Konst och kultur stärker barns och unga personers kreativitet, kritiska tänkande, självkänsla samt förmåga att använda och förändra kulturen. De gör det möjligt för barn och unga att hitta individuella styrkeområden och intressen. Kulturverksamheten för barn och unga förräntar sig på många sätt; den inverkar positivt på företagsamheten, förbättrar livskvaliteten och –kontrollen. Vidare ger den ökad förmåga att förstå sig själv och andra. Kunskaper, insikter i och erfarenhet av konst och kulturarvet är en central del av allmänbildningen.</p> <p>I barn och unga avtecknas den framtidsbild som Finland under sin snart 100-åriga historia stöder sig på. Barns och ungdomars värderingar, kreativitet, välbefinnande och framgång i livet är viktiga. En av de viktigaste uppgifterna för samhället och för ett civiliserat land är att stödja barns och ungas uppväxt. Trots det fattar man ofta i samhället beslut så att man ger avkall på barnets grundläggande behov, vilket innebär risker för barnen.</p> <p>Programförslaget fokuserar på åtgärder som främjar barns och ungdomars likvärdiga rätt att delta i konst och kultur, stärker kultur med barnen som målgrupp och ökar barns och ungdomars välbefinnande.</p> <p>Kultur avsett för barn bygger i programmet på ett utbud av konst och kulturarv som har anpassats till barnets och den unga personens ålder samt barnets konkreta deltagande i konst- och kulturaktiviteter. Programmet omfattar barn och ungdomar som ännu inte har fyllt 18 år. I programmet betonas att man speciellt lyssnar till barn och ungdomar och uppskattar barndomen och ungdomen. Detta omfattar i första hand personer som beslutar om barnens angelägenheter och som arbetar med barn. Samarbete mellan ett flertal aktörer och förvaltningsområden krävs liksom ett samfällt engagemang för att verkställa de föreslagna åtgärderna.</p> <p>De centrala åtgärdshelheterna är:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ett center för främjande av riksomfattande barnkultur och konstfostran grundas - Barn undervisas med hjälp av konst och kultur på ett mångsidigt sätt i den allmänbildande skolan - Konsten och kulturen ska vara tillgängliga och åtkomliga för barn och ungdomar och en av deras grundläggande rättigheter. Som sådana skrivs de in i beslutsfattarnas centrala planerings- och strategidokument - Barnens och ungdomarnas miljöer utvecklas utgående från deras behov och med deras hjälp - Barnens och ungdomarnas kulturkompetens stärks - Barn får ökade möjligheter att delta i konst och kultur - I utbildningen av klasslärare och inom övrig konstutbildning ökas undervisningen i kultur för barn och anslutande metoder och pedagogik <p>Styrgruppen önskar att åtgärdsförslagen behandlas och verkställs på ett omfattande plan inom hela konstens och kulturens fält. Programförslaget fokuserar på barnens rättigheter inom kulturen och speciellt den subjektställning som vidlåder den del av kulturpolitiken som omfattar barn. För att de lagenliga rättigheterna ska verkställas förutsätts en noggrannare definition på ett praktiskt plan. Vidare krävs att alla barn och ungdomar erbjuds likvärdiga möjligheter att delta.</p>			
Nyckelord			
Seriens namn och nummer Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2014:9		ISSN-L 1799-0327 1799-0335 (Online)	ISBN 978-952-263-263-0 (Online)
Sidoantal 26	Språk svenska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution -		Förlag Undervisnings- och kulturministeriet	

Innehåll

1 Programförslagets utgångspunkter	5
2 Nuläge och möjligheter	8
Barns kulturella rättigheter och politik som främjar kultur för barn	8
Finansieringen och aktörerna – företrädare för likställdhet	9
Föränderliga miljöer	9
Att stödja barns och ungdomars begåvning	11
3 Kulturens betydelse för ett barn	13
Den unika skolan	14
Skapandet och konsten kräver tid och rum	14
Barn och unga som kulturkonsumenter	15
Alla former av kunskap ska tas i aktivt bruk	16
4 Åtgärder	7
5	22
Bilagor	23
Bilaga 1. Hur förslaget till ett kulturpolitiskt program för barn har förberetts	23
Bilaga 2. Centrala begrepp	25

1 Programförslagets utgångspunkter

I barn och unga avtecknas den framtidsbild som Finland under sin snart 100-åriga historia har stött sig på. Barns och ungas värderingar, kreativitet, välbefinnande och framgång i livet är viktiga. En av de viktigaste uppgifterna för samhället och för ett civiliserat land är att stödja barns och ungas uppväxt. Trots detta fattar man ofta i samhället beslut så att man ger avkall på barnets grundläggande behov, vilket är riskfyllt för barnen.

Erfarenheterna under barndomen och barndomens kvalitet samt uppväxtmiljön inverkar starkt på en persons senare utveckling och på möjligheterna i vuxen ålder. Finland har råd att fästa ökad uppmärksamhet på barndomens kvalitet. I dagsläget tvingas barnen anpassa sig till ett arbetsfokuserat, produktionsinriktat samhälle och dess krav på anpassning.

Konst och kultur ger barn och ungdomar viktig, grundläggande vägkost, som varje barn och ung person har lagstadgad rätt till. Alla barn blir ändå inte på likvärdiga grunder delaktiga av konst och kultur. De ojämlika möjligheterna beror på de variationer som finns i konst- och kulturutbudet i regionalt avseende. Vidare finns kvalitativa variationer i utbudet. Också åtkomsten varierar och föräldrarna, daghemmen och skolorna har olika möjlighet att erbjuda barn konst och kultur. De vuxna personernas val, värderingar och attityder inverkar också i sammanhanget.

Uppbyggnaden av skolornas lägsta klasser, som baserar sig på undervisning och närvaro i skolan under en halv dag härstammar från en tid då Finland hade en stark jordbrukssektor och föräldrarna huvudsakligen arbetade hemma. Den nuvarande vetenskapligt-ekonomiska strukturen bygger på att föräldrarna förvärvsarbetar utanför hemmet närmare 40 timmar i veckan. Skoldagens aktiviteter omfattar dock i dagsläget fortsättningsvis bara en halv dag. Den överlops tid som barnen har från skoldagens slut tills dess att deras föräldrar kommer hem är lång, i somliga fall t.o.m. längre än skoldagen. Samtidigt har gränsen mellan arbetsdagen och fritid suddats ut. De här omständigheterna inverkar på barnen och återspeglas i barns ensamhet och i en otillräcklig växelverkan med vuxna. Resultatet är emotionell osäkerhet. Barn och unga behöver vardagens små fröjder – tid och växelverkan, lek, samtal och samvaro. Barnens utveckling och tillväxt gynnas inte av att de vuxnas vardag är hektisk och av att arbetslivet och livet hemma är oregelbundet.

Barnens sociala kunskaper och välbefinnande har ökat när man har gjort skoldagen mera sammanhållen. En sammanhållen skoldag har inslag av konst och konkreta, hantverksbaserade aktiviteter liksom också motion. De här aktiviteterna utövas i tät växelverkan med de övriga läroämnena i enlighet med en bredspektrig definition på kunskap. En sammanhållen skoldag innebär arrangemang kring inläring och skolarbete,

vilka kompletteras med möjligheter till mångskiftande, professionellt ledda aktiviteter i den egna skolans utrymmen.

I Finland och i EU har man på 2000-talet betonat kulturbranschens betydelse när det gäller att skapa arbetsplatser. Vidare är kulturbranschen viktig som källa för ökad tillväxt och kohesion. Individens kreativitet och skapande färdigheter är grunden för branschen. Redan i ung ålder ska de läras ut och övas in. Då blir det möjligt att utveckla dem som fullvuxen. Då blir det också mer sannolikt att produkterna inom kulturbranscherna får avsättning: dels så att det finns personer som producerar kultur, dels så att kulturen finner sin publik. Under de senaste åren har konst- och vetenskapsuniversitetet samfällt uttryckt sin oro för den kunskapsbetingade grundnivån hos de nyrekryterade studerandena.

Under den senaste tiden har man fokuserat på förutsättningarna för den ekonomiska tillväxten och demokratins fortlevnad, vilka står i förbindelse med humanismen och konstämnen. Att studera och utöva humanistiska ämnen och konstämnen stärker fantasin, kritiskheten och förmågan att förstå sig själv och andra.

Barnets och den unga personens erfarenheter och inlärd kunskaper och färdigheter om konst och kulturarvet ökar kulturkompetensen och den kulturella läskunskapen. I undersökningar med fokus på kulturkompetens har man påvisat att konstundervisningen stärker självkänslan och ansvaret för det egna livet. Vidare främjar det inläringen av andra ämnen och ökar trivselen såväl i skolan som hemma.

Programförslaget omfattar åtgärder med vilka konsten och kulturen blir tillgänglig för barn och unga på likvärdiga grunder. De blir åtkomliga och användbara. Syftet med förslagen är att öka välmågan hos barn och unga och att stärka den kultur som omfattar barn.

Kultur för barn definieras i det här programförslaget som ett konst- och kulturarvsrelaterat utbud på ett brett plan på ett sätt som anpassas efter barnets eller den unga personens ålder. Barnet erbjuds möjlighet att delta i utövandet av konst och kultur. Programförslaget omfattar barn och unga som ännu inte har fyllt 18 år.

Förslaget betonar vikten av att dels lyssna till barn och unga, dels uppskatta barndomen och ungdomen. Det riktar sig i första hand till personer som beslutar om barns angelägenheter och till personer som jobbar med barn. För att verkställa åtgärderna krävs dock ett bredspektrigt och långsiktigt samarbete mellan olika aktörer och förvaltningsgrenar.

De centrala åtgärdshelheterna är:

- Ett center för främjande av riksomfattande barnkultur och konstfostran grundas
- Barn undervisas med hjälp av konst och kultur på ett mångsidigt sätt i den allmänbildande skolan
- Konsten och kulturen ska vara tillgängliga och åtkomliga för barn och ungdomar och en av deras grundläggande rättigheter. Som sådana skrivs de in i beslutsfattarnas centrala planerings- och strategidokument
- Barnens och ungdomarnas miljöer utvecklas utgående från deras behov och med deras hjälp
- Barnens och ungdomarnas kulturkompetens stärks
- Barn får ökade möjligheter att delta i konst och kultur
- I utbildningen av klasslärare och inom övrig konstutbildning ökas undervisningen i kultur för barn och anslutande metoder och pedagogik

Undervisnings- och kulturministeriet inledde arbetet med att göra upp programförslaget i augusti 2012. Styrgruppen hoppas att förslaget till åtgärder behandlas och verkställs på ett brett upplagt sätt inom det fält som konsten och kulturen utgör. Förslaget omfattar åren 2014–2018. Det första kulturpolitiska programmet för barn gjordes upp för åren 2003–2007.

2 Nuläge och möjligheter

Barns kulturella rättigheter och politik som främjar kultur för barn

Barnens rättigheter och ställning har skrivits in i lagstiftningen och i FN:s konvention om barnets rättigheter, som Finland ratificerade år 1991. Rätten till bildning har skrivits in i grundlagen. Lagen om grundläggande undervisning (628/1998) och lagen om barndagvård (36/1973) är lagar som på den nationella nivån är förpliktande vad gäller barnets rätt till konst och kultur. FN:s konvention om barnets rättigheter, som binder lika väl staten, kommunerna som medborgarna, beskriver barnens kulturella rättigheter på en mera detaljerad nivå än den nationella lagstiftningen. Barnet har enligt konventionen rätt att växa in i en kultur, rätt till vila och fritid, lek och rekreation anpassad enligt ålder. Utöver detta ska barnet fritt få delta i kulturliv och konst. Finland och de övriga länderna som har skrivit under konventionen respekterar och främjar barnets rätt att delta i kultur- och konstlivet. Länderna har förbundit sig att gemensamt erbjuda barnen lämpliga och likvärdiga möjligheter att ta del av kultur, konst, rekreation och fritid. Barnen ska uppmuntras till detta. För att de här rättigheterna ska kunna verkställas förutsätts en noggrannare definition på ett praktiskt plan. Speciellt krävs att barnen ges möjlighet att delta i olika former av konst och kultur.

Lagstiftningen inom kultur och utbildning omfattar kulturpolitik som har anpassats till barn. De centrala målen inom den allmänna kulturpolitiken, dvs. främjande av kreativitet, mångformighet, delaktighet och tillgänglighet utgör mål också inom den barnanpassade kulturpolitiken. På statlig och kommunal nivå besluter man vilka möjligheter barn har att lära sig och ägna sig åt konst och kultur, hur man stöder barns och ungas förmåga och färdigheter. Vidare är det viktigt att se till att tjänster inom kultur och konst är tillgängliga för barn så att barnen och föräldrarna har möjlighet att utnyttja dem.

Det finska samhället är inte längre likställt. Man kan fråga sig om vi lever på barnens bekostnad. År 2013 levde 11 % av de finländska familjerna under fattigdomsgränsen. Situationen har utvecklats till det sämre: under den ekonomiska nedgången i början av 1990-talet var motsvarande siffra 5 %.

Syftet med statsminister Jyrki Katainens regeringsprogram var att stödja barnens rätt till konst och kultur genom att stärka den barnanpassade kulturens ställning och dess förutsättningar. Ett av de strategiska målen i det barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogrammet 2012 – 2015, som statsrådet har godkänt, är att barn och ungdomar på lika grunder kan delta i kultur, motion, idrott och fritidsverksamhet.

Åtgärderna i det här programförslaget stöder målen i det barn- och ungdomspolitiska ungdomsprogrammet (2012 – 2015) som i avgörande omfattning handlar om barns och ungas delaktighet, likställdhet och hur de ska bemästra sin vardag. Programutkastet betonar speciellt vikten av att barn och unga får sin röst hörd och det sätt på vilket man ska öka hobbyernas tillgänglighet. Syftet är att skapa mera enhetliga helheter och att öka det mångprofessionella samarbetet mellan olika förvaltningsgrenar till förmån för barn och unga.

Finansieringen och aktörerna – företrädare för likställdhet

Familjerna bär ett stort ansvar när det gäller att välja och stödja intressen för barnen och ungdomarna. Hemmen finansierar merparten av barnets och den unga personens hobbyer. Föräldrarnas delaktighet i hobbyernas kostnader varierar bl.a. utgående från socioekonomiska faktorer.

Kommunernas finansiering är den största källan till offentlig finansiering inom kultur som omfattar barn. De lagstadgade och behovsprövade utgifter som kultur för barn föranleder står kommunen för. En del av kommunernas statsandelar kanaliseras till kultur för barn och de är beroende av den tyngd som kommunerna ger kulturen i sin budget. Kommunernas strategier, välfärdsplaner och planer för småbarnsfostran inverkar i ansenlig grad på på vilket sätt och i vilken omfattning konst och kultur hör till barnens och de ungas liv. Samma gäller skolornas läroplaner. Också den verksamhet som biblioteken har, och bl.a. ungdoms- och idrottsväsendet samt social- och hälsovårdsväsendet bedriver inverkar liksom också byggnads- och miljösektorn avspeglar inställningen till konst och kultur. Den allmänna kulturpolitiken är självskriven i sammanhanget.

Det finns många aktörer som är verksamma inom barnkultur: bibliotek, kulturcenter för barn, läroanstalter som erbjuder grundläggande undervisning inom konst, center och organisationer inom konst- och kulturbranschen, museer, konstnärer och övriga professionella grupper med uppgifter som anknyter till konst- och kulturarvet. Vidare finns i sammanhanget skolor, medborgarinstitut, daghem och övriga aktörer inom förskoleverksamheten. Den globala barn- och ungdomskulturen fungerar parallellt i den gemensamma verksamhetsmiljön liksom också anslutande subkulturer. De virtuella kulturerna, digitaliseringen och teknologin erbjuder nya dimensioner i de sätt på vilka den traditionella barnkulturen ger sig till uttryck och i hur man utövar barnkultur. (se bild 1: Det Stora trädet för kultur- och konstforstran).

Föränderliga miljöer

Jämfört med situationen för några decennier sedan har barns tillväxt- och kulturmiljö förändrats avsevärt. I takt med att det materiella välbefinnandet har ökat har barnens yttre tillväxtfaktorer förbättrats så att de i avgörande grad är tillfredsställande i Finland. Trots detta mår många barn illa, vilket yttrar sig i bl.a. ökande otrygghet för barn och unga, en ökning i mental ohälsa, oförmåga hos elever att anpassa sig och det faktum att många unga inte hittar en fast punkt i tillvaron.

I det mångkulturella Finland har barnen bättre möjligheter än tidigare till ökad växelverkan och internationalisering. Kulturens mångfald berikar vår nationella kultur. En levande och äkta mångkulturalism kräver fördomsfrihet och mod av oss alla. Begränsningar i gruppernas inbördes umgänge, attityder och erfarenheterna av diskriminering skapar murar i kulturellt avseende, vilka ska raseras. Polariseringen av

välståndet i samhället påverkar attityderna gentemot dem som har det sämst ställt: ökningen av fattigdomen, ojämlikheten och arbetslösheten gör att rasismen sprids i samhället.

Det behövs ställen som är naturliga samlingsplatser för barn, ungdomar och deras familjer. Då förverkligas positiv växelverkan och ökad delaktighet. Ökat deltagande i kulturell verksamhet och utvecklandet av positiva attityder främjas i samband utvecklingsprojekt och när god praxis sprids. Att på jämlik grund ge hörsamma olika kulturer, bland annat genom festtraditioner, i daghem och skolor gör att barn och elever utsätts för olika kulturer och bekantar sig på ett naturligt sätt med dem.

Att främja att välståndet sprids jämnt minskar motsättningarna i samhället. Syftet är att en positiv växelverkan sprids i båda riktningarna, dvs. mellan inflyttare och den ursprungliga befolkningen. Då kan de olika grupperna rikta in sig på de båda kulturerna och identiteter av olika slag utesluter inte varandra. Detta förhindrar att grupper marginaliseras och att samhället blir i ökande grad ojämlikt.

Barn och unga med olika bakgrund har varierande färdigheter och förutsättningar att ta del av konst och kultur. Tjänster som den offentliga sektorn och samhället finansierar borde riktas in så att de utjämnar skillnaderna och ökar kulturens tillgänglighet. Dagvården, förskoleundervisningen och skolan har en central uppgift i det här sammanhanget. Men också t.ex. musik- och bildkonstskolornas öppenhet när det gäller att marknadsföra möjligheterna att nå olika befolkningsgrupper är viktig. Det är viktigt att aktörerna har kunskap om hur barn och ungdomar nås och att de förbinder sig till icke-diskriminerande verksamhet och till likvärdighet.

Mediemiljön påverkar barnets och den unga personens tillväxt och inläring i bredd med det sätt på vilket barnens och de unga personernas identitet och världsbild formas. Barn och unga har naturlig fallenhet för att vara aktiva i mediemiljön. Den varierar enligt ålder. Barns och ungas medielandskap är omfattande och mångsidig redan från den tidiga barndomen. Böcker, tidningar, radio, ljudinspelningar, digitala spel, internet, mobiltelefoner, televisionen och bildupptagningar bildar deras mediemiljö. Det är viktigt att se till att den snabba tekniska utvecklingen resulterar i kommunikationsmedel för barn och unga som är tillgängliga, utmanande för barns och ungas utveckling och därtill användbara för dem. I ökande grad bidrar barnen själv till att på ett aktivt sätt bygga upp sin mediemiljö. De är således inte bara konsumenter och mottagare utan producenter och reproducerande individer. De berättar egna historier och distribuerar dem.

Bostadsområdenas ökande segregering och skillnaderna i kommunernas kulturutbud försvårar jämlikheten i kulturellt avseende. Också de sociokulturella skillnaderna mellan familjerna inverkar. När man skär ner på när servicen så berörs speciellt barn och unga.

Aktörerna inom skolvärlden och inom småbarnsfostran är oersättliga när man fokuserar på likvärdig åtkomst av barnkultur och konstfostran. Konst- och kulturfostran, inkl. verksamhet att jämföra med dessa i skolorna, på daghemmen och i lekparkerna, når barn i olika årsklasser på ett relativt heltäckande sätt. Men det går att förbättra innehållen, metoderna och den tid som deltagarna ägnar sig åt inläring och hobbyverksamhet.

Vad gäller antalet timmar inom konstundervisningen är situationen mest alarmerande på grundskolans övre klasser och inom utbildning på det andra stadiet. De innehållsanknutna utmaningarna ansluter sig speciellt till grundskolans lägsta klasser. Den konstnärliga utbildningen som ingår i klasslärarutbildningen ger i dagsläget inte tillräckliga färdigheter för undervisning i konst- och färdighetsämnen. Inlärningsresultaten i de här ämnena tyder på detta. Man kan lösa problemet genom att i klasslärarutbildningen öka utbildningen i konstämnen, producera mera

undervisningsmaterial i konstämnen och genom att på lågstadiet avlöna yrkeskunniga konstlärare. Inom fortbildningen för klasslärare ska man lägga speciell vikt vid pedagogiken och metoderna inom konst- och färdighetsämnena. Om man rekryterar professionella konstutövare så berikas skolans och fortbildningens undervisning i konst- och kulturanknutna ämnen.

Att stödja barns och ungdomars begåvning

Barnets tidigaste levnadsår är de viktigaste med avseende på utvecklingen av barnets begåvning. Det krävs att lärare och instruktörer i skolan och i barnets hobbyer är pedagogiskt kunniga och känsliga vad gäller barnets begåvning: dvs. att personer i barnets omgivning varseblir och stödjer barnets begåvning speciellt då den börjar träda fram och visar sig i olika skepnader.

Ett barn eller en ung person med inre motivation och med vilja att satsa på en viss gren, som han eller hon har viss förkärlek för, har framgång och utsikter att utvecklas om ändamålsenligt stöd erbjuds. Det samma gäller all slags begåvning, må det sedan handla om sport, matematik, musik eller andra konstarter.

När barnet växer blir föräldrarnas roll en annan. I den tidiga barndomen är föräldrarnas bidrag mycket betydelsefullt: föräldrarna ska närvara vid övningarna och träningarna i syfte att erbjuda en trygg omgivning som stöder barnets intresse. När barnet växer och utvecklas tar han eller hon så småningom mera ansvar för träningen eller övandet. Då blir det allt viktigare för läraren att vara observant och insiktsfull. På tröskeln till puberteten uppkommer ofta en stark inre motivation att göra väl ifrån sig, en inre glöd som banar väg för framgång. Då behövs en yrkeskunnig lärare, som utöver kunskaper inom konstområdet och pedagogiken kan förstå och lyssna till den unga personen.

En passion för den egna grenen är i alla situationer en förutsättning för toppprestationer. Begåvning behövs men den är inte det enda saliggörande elementet. Det krävs mycket övning och träning. Vänners godkännande motiverar liksom rätt slags konkurrens. I sig är konkurrens inte något ont: somliga tycker om konkurrens och i viss grad är den en motiverande faktor. Inbördes konkurrens får dock inte vara det enda målet. Om det i ett barns eller en ungs liv eller i samhället överlag inte finns annat än konkurrens är det förgörande.

Barnen borde också beredas möjlighet att utöva flera intressen så att inte ett intresse t.ex. vad gäller tidsåtgången utesluter andra intressen. Små barn har oftare fler intressen än äldre barn.

3 Kulturens betydelse för ett barn

Det finns mycket forskning i den gynnsamma effekten som undervisning i kultur, konst, konstfostran och fostran i kulturarv har på ett barns och en ung persons utveckling och välbefinnande. Deras inverkan går att observera redan hos ett mycket litet barn: en liten baby har förmågan att ta emot konst och kultur. Föräldrarna och andra nära personer har en viktig roll när det gäller att servera barnet konst och kultur (bl.a. ramsor, sagor, musik, upplevelser om färger, dans). Samma gäller experterna inom dagvård och inom småbarnsfostran. I sin tidiga barndom lär sig barnet och samlar erfarenheter om konst och kulturarvet. Det som barnet har lärt sig och har erfarenhet av ökar barnets kulturkompetens, dvs. förmåga att ta till sig, använda och förändra kulturen.

Konst och kultur stärker barnets jaguppfattning och självkänsla. De skapar möjligheter att finna de egna styrkeområdena och att utveckla dem. Kulturverksamhet som omfattar barn och ungdomar har multiplikatoreffekter: den inverkar på skapandet, på viljan att ta initiativ och att våga misslyckas, på livskvaliteten och hanteringen av det egna livet och på den andliga tillväxten. Konst- och kulturverksamheten ökar välbefinnandet, ökar antalet synvinklar på sammanhang som man från tidigare har ansett vara självklara, stärker allmänbildningen, erbjuder sätt att tillbringa fritiden på och gör att nya tankemodeller växer fram. Konst och kultur kan vara avgörande faktorer vad gäller att främja ett barns och en ung persons självkänsla och förmåga att klara sig i en situation där de saknar permanenta vänskapsrelationer, hobbyer eller intresse för sin skolgång.

Den humanistiska och konstrelaterade utbildningen som unga erbjuds påverkar samhället på ett omfattande plan. Redan de s.k. reformpedagogerna (utbildning som baserar sig på en viss världsåskådning eller ett visst pedagogiskt system) betonade sambandet dels mellan humanistisk utbildning och konstämnen, dels demokratins interna livskraft. De här ämnena stärker det kritiska tänkandet och förmågan till introspektiv granskning, dvs. förmågan att sätta sig in i en annan människas situation. De här egenskaperna är de viktigaste egenskaperna för ett aktivt medborgarskap.

Utöver fackbaserad information och logik behövs förmåga att betrakta världen med en annan människas ögon och med utgångspunkt i olika kulturtraditioner. I avgörande grad kommer det an på hemmen att fostra barnen i medkänsla, men också daghemmen och skolorna är viktiga i sammanhanget.

I Finland är det möjligt för barnen att leka fritt rätt länge p.g.a. att de börjar skolan först när de är sju år. Leken är ett intressant fenomen: när barnet börjar leka ensamt i en vuxen persons sällskap är det ett tecken på tillförsikt. Leken är en absolut förutsättning för att personligheten ska utvecklas gynnsamt. Senare i livet är det konsten som axlar lekens mantel.

Undervisningen i konstämnen i skolan har en mångfasetterad uppgift. På ett allmänt plan ökar den elevernas förmåga till lek och empati. Utöver detta överförs det konstnärliga uttryckssättet på andra områden: bildkonsterna och musiken påverkar bl.a. den språkliga och matematiska utvecklingen samt gestaltningen av tid och rum. Läraren ska i sitt arbete vara medveten om barnets och den unga personens känsliga perioder. Metoderna inom konstfostran och pedagogiken används också när barnen går i terapi. Men de kostnader som samhället har av terapi är mångdubbla jämfört med dem inom det preventiva arbetet, dvs. när man satsar resurser på att på ett mångsidigt sätt stödja barnets och den unga personens utveckling.

Den unika skolan

Skolorna i Finland innehar tätt position när man ser till inlärningsresultaten. Utmaningarna är det störande beteende som vissa barn uppvisar. Det samma gäller vantrivseln i skolan. Under skoldagarna finns det inte tillräckligt tid för lärare och elever att umgås med varandra på ett personligt plan. En av orsakerna till detta är att i internationell jämförelse är skoldagen kort i Finland.

De aktiviteter som barnen ägnar sig åt efter skoldagen är eventuellt ett sätt att råda bot på problemet. Barnen kunde förslagsvis efter sin skoldag tillsammans med en lärare eller någon annan professionell handledare stanna kvar i skolans utrymmen för egna aktiviteter. Skolan har unika möjligheter att under eller efter skoldagen öka barnens och ungdomarnas välbefinnande: skolan når barnen och kan erbjuda utrymmen. Dessutom är de flesta föräldrar positivt inställda till verksamhet som äger rum i skolan.

Professor Lea Pulkkinen har undersökt barnens socio-emotionella utveckling och kartlagt hur man kan förbättra barnens livskvalitet. En sammanhållen skoldag har lanserats som en term för en skoldag under vilken verksamhet som inte tillhör lärogrunderna och vården av barn sker före och efter lektionerna. Det är möjligt att också mellan lektionerna erbjuda fritidsklubsverksamhet men i de flesta fall erbjuds den frivilliga verksamheten före eller efter skoldagen. De erfarenheter som man har av en sammanhållen skoldag visar att barnen har dragit nytta av att vara mindre ensamma. Också lärarna var nöjdare än tidigare med sitt arbete. När eleverna umgicks under uppsikt av en vuxen så ökade deras välbefinnande. Undersökningen visade också att skolan har en avsevärd potential vad gäller föräldrarnas vilja att delta i barnens utbildning.

Undersökningarna visade också att barnens ångest i socialt avseende går att minska genom att öka verksamhet som bygger på deltagande i gruppvisa aktiviteter. Barnens sociala kunskaper går att öka genom att öka inslaget av frivillig konst-, handarbets- och musikverksamhet. Detta ligger i linje med nuvarande hjärnforskning, som visar att musik och handarbete har en omfattande positiv inverkan på hjärnans utveckling och verksamhet.

Skapandet och konsten kräver tid och rum

Att lära sig med hjälp av konst är en tidskrävande process. Den utvecklar tänkandet, uttryckssättet och kommunikationen. I andra hand upprätthåller den hälsan. Nyfikenhet vad gäller allt nytt och ett oblygt intresse för det okända har sin grund i kulturernas mångsidighet och i mångkulturalismen. Förutsättningarna för detta är känsligt sinne, intuition och förmåga att ge sig hän liksom en förmåga att kunna stödja sig på det som

man har upplevt. Gemenskapskänsla samt erkännandet och identifieringen av bildnings- och kulturanknutna rättigheter skapar en kultur som står på en rejäl grund.

Experimentell och otvungen lek är en förutsättning för skapandet. Utan en tolerant omgivning som representerar en mångfald är det svårt att leva ut det äventyr som vardagen bjuder på, att lära sig och att realisera sina drömmar. Förutsättningarna för kreativitet och för att uttrycka sig själv skapas i barndomen och i ungdomen. Skapande inlärn timer är en process som varar livet ut.

Med fostran i vad kulturarvet innebär stöds barnets grundläggande rättigheter till ett språk och till en kultur, till en helgjuten kulturidentitet och till en självkänsla. Det ger barnet en möjlighet att uppleva sig själv som en del av ett historiskt och ett generationsanknutet kontinuum. Vidare skapar det ett intresse hos barnen att vårda kulturarvet och att skapa nytt.

Kulturverksamheten stärker barnets och de unga personernas jagkänsla och självkänsla. Den skapar möjligheter att hitta de egna styrkorna och att utveckla dem. Effekten av kulturverksamhet för barn och unga inverkar positivt också på annat håll: den utvecklar skapandet, förmågan att inte ge upp, ökar livskvaliteten och -kompetensen, samt öppnar upp för nya betraktelsesätt i stället för dem som man har tagit för givna. Allmänbildningen stärks och fritidsmöjligheterna blir fler. Nya modeller för tänkandet föds.

Barn och unga som kulturkonsumenter

I två olika repriser har undervisnings- och kulturministeriet kartlagt barnens och ungdomarnas kulturella aktiviteter med betoning på deras egen aktivitet i sammanhanget. I den senaste kartläggningen konstaterades att biblioteket och dess tjänster används flitigt. Nästan nio av tio barn och unga i åldern 3- 18 använder bibliotekstjänster. Speciellt aktiva bokläsare är 7-11 -åringarna, av dem uppger 96 % att de har lånat en bok på biblioteket. Populärt är också att gå på bio: cirka 80 % uppger att de brukar gå på bio. Att se på film på olika medier är ett populärt tidsfördriv. Över hälften (cirka 58 %) besöker museer och teatrar.

Att besöka konstupställningar är minst populärt. Å andra sidan lever barn och unga mer än någonsin tidigare i en visuell kulturström. Den huvudsakliga kommunikations- och informationskanalen för barn och unga är olika medieinnehåll, filmer, tv, spel och internet. Viktigt är att från den tidiga barndomen utveckla fundamentet för den visuella kulturen och förståelsen för den. Samma gäller läskunnigheten vad gäller bilder i olika form och i medier på det hela taget.

Flickorna ägnar sig åt kultur mer än pojkar. I huvudstadsregionen är detta mer markant än på landsbygden och på glest bebodda områden. Anmärkningsvärt är att barn och ungdomar som hör till sport- och idrottsföreningar är aktivare konsumenter av kulturservice än barn som inte hör till en sport- eller idrottsförening.

Att ägna sig åt hobbyer och olika slags intressen stöder varandra. Närmare hälften av barnen och ungdomarna ägnar sig på frivillig basis åt litteratur och läsande samt teckning, dvs. utanför lektionstid. En tredjedel av barnen och ungdomarna spelar och sjunger på sin fritid. Cirka en femtedel målar, skriver, fotograferar eller dansar på sin fritid.

I den kulturverksamhet som barn och ungdomar ägnar sig åt på fritiden verkar det inte finnas anmärkningsvärda regionala skillnader. Men när man jämför studerande i olika utbildningsformer så ägnar sig studerande i yrkesinriktade läroinrättningar i mindre utsträckning åt konst och kultur än gymnasieeleverna. Barn och ungdomar på landsbygden ägnar sig åt teckning och skrivande lite oftare än övriga.

Alla former av kunskap ska tas i aktivt bruk

Av naturen är barn skapande: de har en förmåga att ställa upp egna hypoteser och att testa dem, att tillägna sig konstrelaterade färdigheter och att använda och utveckla fantasin och sitt uttryckssätt. Barnet förlitar sig på sina sinnen, är nyfiskt men ifrågasätter också. Observationer och förnimmelser som anknyter till naturen och kulturmiljön samt sociala relationer är centrala med avseende på barnets och den unga personens tillväxt och inläring. Estetiska omgivningar gör att barnens förståelse för konstens uttryckssätt ökar.

När barnet upplever och lär sig av konsten och kulturen stärks hans eller hennes förmåga att tillägna sig, använda sig av och påverka kulturen. Det handlar om kulturkompetens, som är jämförbar med den språkliga kompetensen: den utvecklas i tidig ålder under ledning av och i växelverkan med en vuxen person. De flesta kan från sin barndom minnas, t.o.m. namnge den person, som "gav språket och historierna". Eller ännu mer specifikt öppnade portarna till konstens och kulturens rika värld och som genom upplevelser ledde barnet fram till fantasins portar, dvs. det som skapande verksamhet bygger på. De viktigaste musklerna i huvudet är "fantasins muskler". Språket och speciellt språken inom konsten producerar jagupplevelser. Barnet och den unga personen är arvtagare till konsten och kulturen.

Konstprocesserna har ett eget konstnärligt egenvärde. Det samma gäller samverkan mellan konstnärer och dels barn, dels ungdomar. De har också ett instrumentellt värde; de är arbetsredskap. När professionella inom konsten anlitas i arbetet sysselsätter barnkulturen olika slags konstnärer. Konstprocesserna ska få sin egen struktur och sitt eget utrymme. Det väsentliga är att alla aktörer tryggar barnens och ungdomarnas rätt till kultur och konst.

I dagens läge konfronteras barn och unga med en mångfald färdig och mångskiftande konst- och kulturproduktion, som de borde kunna njuta och som de också borde kunna kritiskt bedöma. Att studera hur man mottar konst är en lika viktig del av konstundervisningen som att lära ut hur konst utövas och vad skapande konst på det hela taget handlar om. Det är viktigt att för barn och unga visa upp kvalitativt högststående konst från många olika konstområden så att de lär sig att jämföra och bedöma.

Undersökningar visar att hobbyverksamhet för skolelever i skolornas utrymmen ger goda resultat när det sker i samarbete med skolorna, kulturaktörerna, läroinrättningar inom den grundläggande konstundervisningen, sport- och idrottsföreningar och barnkulturcenter. Det sociala kapitalet växer, trivseln ökar och marginaliseringen minskar.

Undervisningen utanför skolans väggar ska vara ett återkommande element. Detta gäller besök på bibliotek, museer och konstinstitutioner samt möjligheterna att sammanstråla med konstnärer och professionella på konstfältet.

Inom barnkulturen ska man främja pojkarnas deltagande. I ökande grad förpassas pojkarna i nuläget till barnkulturens utmarker både som mottagare och som utövare av kultur. Detta är en utmaning såväl för aktiva utövare av konst som för konstundervisningen. På motsvarande sätt ska man inom all slags service fästa vikt vid områden som gällande sin tillgänglighet av en anledning eller en annan utesluter vissa grupper (socioekonomisk ställning, ett avlägset område, minoritetskulturer, specialgrupper etc.).

4 Åtgärder

Syftet med det här programförslaget är att öka barns och ungdomars likvärdiga möjligheter till deltagande i kultur, stärka barnens och ungdomarnas kulturkompetens samt att intensivifiera samarbetet inom den förvaltningsgren som har hand om konst, kultur, utbildnings- och ungdomsärenden. Vidare deltar Centret för konstfrämjande och aktörer inom konstfältet och barnkulturen i arbetet.

Nedan presenteras åtgärder för att nå de uppställda målen:

1. I Finland grundas ett center som främjar barnkultur och konstfostran på nationell nivå

I Finland finns specifika informationscentra för olika konstområden (musik, litteratur, teater, dans, visuell konst, arkitektur, cirkus och spelområdet). Ett motsvarande organ som förenar aktörer inom barnkulturen saknas. Det nya centret för att främja barnkultur och konstfostran stärker branschens ställning och kastar ljus över kunskap och information som fokuserar på barn. Därtill ansvarar det för att främja kultur för barn och unga samt för att i Finland koordinera forskningen på området och för att främja aktörernas samarbetsmöjligheter.

Centret främjar kontinuitet och stabilitet inom barnkulturen och inom konstfostran, vilket på ett nationellt plan saknas i nuläget. Centret stödjer ett mer mångsidigt och utbyggt samarbete mellan aktörerna. Centret tilldelas eventuellt uppgifter på nationell nivå.

I samarbete med inhemska och utländska vetenskapssamfund och andra yrkesanknutna gemenskaper utför centret barn- och ungdomsanknuten forskning på ett disciplinöverskridande sätt och sprider forskningsresultaten bland aktörerna inom området och bland beslutsfattare. Centret deltar också i exportprojekt som anknyter till barnkultur. I samråd med centret för barnkultur samlar olika övriga parter systematiskt in information om barnkulturen och om aktörerna inom området.

- År 2014 kartlägger undervisnings- och kulturministeriet grunderna för att fatta ett beslut om att grunda ett center för främjande av barnkultur och konstfostran. Då definieras centrets uppgifter och samarbetsparterna.

2. I skolorna stärks elevernas välbefinnande med satsningar på konst och kultur.

Undersökningar som har gjorts om integrerade skoldagar och kulturkompetensen visar att konstämnen och klubbverksamhet i konst, kultur och praktiska färdigheter ökar barnens välbefinnande, stärker självkänslan, inverkar på trivseln i skolan och på inläringen av

övriga läroämnena. Klubbverksamheten ökar växelverkan mellan skolkamraterna och mellan barnet respektive läraren/handledaren.

- Ministeriet kartlägger möjligheterna att bygga ut hobby- och klubbverksamheten i skolorna på eftermiddagarna samt de åtgärder som behövs för att göra den mer mångsidig och att införa den på permanent basis.
- Ministeriet inleder ett projekt inom vilket innovativt, pedagogiskt material tas fram och distribueras till skolorna i syfte att stärka konst- och färdighetsämnena. Detta stöder genomförandet av läroplansreformen inom den allmänbildande utbildningen.
- Skolorna liksom aktörerna inom konst- och kulturfältet ökar sitt samarbete t.ex. i form av ambulerande föreställningar och verkstäder.

3. Det ska bli en grundrättighet för barn att konsten och kulturen är tillgänglig och att dess åtkomst garanteras. I kommunernas välfärdsberättelser ska man beakta barnens kulturella rättigheter. Kommunerna stöds i sitt arbete med att göra upp planer för kulturfostran för barn.

Barnens och ungdomarnas kulturella rättigheter ska både på ett statligt och kommunalt plan bli en strukturell del av alla kulturanknutna verksamhetsplaner. De ska också uppmärksammas i verksamhetsstrategierna på ett allmännare plan. Välfärdsberättelsen, som görs upp i kommunerna är ett tväradministrativt dokument, som alla kommuner som förvaltningsmässigt har att göra med barn och ungdomar har förbundit sig att göra upp i ekonomiskt och verksamhetsanknutet avseende. Berättelsen möjliggör således ett omfattande interkommunalt samarbete för barnens och ungdomarnas bästa. När man ska hindra marginalisering och förebygga problem är kultur och konst bra redskap. Välfärdsberättelser görs upp i varje kommun i Finland och de bidrar till att minska kulturskillnaderna i inställningsmässigt, geografiskt och socialt avseende. I berättelserna kan man lägga fokus på konstens och kulturens tillgänglighet och mångsidighet för kommuninvånare i olika åldrar.

Syftet med konst- och kulturfostran är att täcka hela landet. De delar av statsförvaltningen som i sin verksamhet når barn och unga i sin verksamhet är ministerierna, regionalförvaltningsmyndigheterna och näring-, miljö- och trafikcentralerna, övriga enheter, Utbildningsstyrelsen, Centret för konstfrämjande och nationella arbetsgrupper. I sina planeringsdokument fokuserar de på barns och ungas lika möjligheter att delta i konstutövning, att kulturarvet görs tillgängligt för dem och att kulturkompetensen stärks.

Planerna för småbarnsfostran, som görs av kommunerna, syftar till att göra det möjligt att under barnets första år verkställa dess kulturella rättigheter.

De lokala läroplanerna som görs upp utgående från de nationella läroplansgrunderna gör det möjligt att utnyttja de lokala kulturella resurserna och förhållandena. Att rekommendera är att man i skolornas undervisningsplaner tecknar ner den undervisning i konst och kulturarv som omfattar barn och unga, hur man utövar skapande färdigheter samt de regelbundna erfarenheter och upplevelser som man har haft av konst och kulturarvet. Då blir det möjligt för alla barn och unga att få en mångsidig kännedom om kultur i samband med den grundläggande utbildningen och utbildningen på andra stadiet.

Med hjälp av ett brett upplagt samarbete och nationell rådgivning stöder man kommunerna att göra upp en plan för kulturfostran, som grundar sig på de kulturella förhållandena på det lokala planet. Utöver aktörerna på konstfältet och inom

barnkulturen medverkar också Centret för konstfrämjande. Med en kulturplan som framskrider systematiskt kan man för alla barn och ungdomar garantera att de kommer i kontakt med konsten och kulturarvet på deras egen boningsort. Utöver lärarna fungerar sådana personer som instruktörer och handledare som lämpar sig för arbete bland barn i vissa ålderskategorier och för att stärka barnens åldersrelaterade färdigheter.

4. I samråd med barn och unga planerar man utrymmen där barn och unga inspireras och aktiveras att röra på sej och att ägna sig åt sina hobbyer.

Gårdarna i anslutning till skolor och daghem samt i anslutning till lekparker och -platser ska vara trivsamma, inspirerande, estetiska, trygga och de ska planeras och förverkligas på ett kvalitetsinriktat sätt. De ska gärna inspirera och uppmuntra barn att pröva och utveckla sina motionsinriktade färdigheter, t.ex. att balansera, springa, hänga och klättra. Vidare är det bra om barnet undersöker naturen, leker och att det finns möjligheter för skejtare och sparkcyklister att ägna sig åt sin respektive sport. I ökande grad ska man för de unga bygga parker som professionella har tagit fram med möjlighet för de unga att vid sidan om hobbyerna umgås med kompisarna.

När man planerar och tar fram verksamhetsmiljöer för barn och ungdomar ska man alltid lyssna till och göra användarna – dvs. barnen och ungdomarna – delaktiga. Barn och unga ska efter skoldagen ha möjlighet att använda skolans utrymmen för egna motions- och konsthobbyer, t.ex. ska pojkarna kunna ägna sig åt bollspel.

Man ska också fästa uppmärksamhet vid barnens och ungdomarnas inlärnings- och hobbymiljöer. Skolornas utrymmen och redskap inverkar på elevernas ämnesval. Om inlärningsmiljöerna för konstämnenas del är ensidiga och arbetsredskapen dessutom snålt tilltagna så motiverar detta inte barn och unga att lära sig och njuta av konst på det bästa möjliga sättet. Att inlärningsmiljöerna är oestetiska och oändamålsenliga kan också förorsaka ångest och beteendestörningar. Det finns adekvat kunskap om hur man planerar undervisningsutrymmen och hur man gestaltar dem. Det är viktigt att planläggare, planerare och parter som verkställer byggande fokuserar på omgivningarnas och utrymmenas mångsidiga användning och deras användbarhet. Viktigt är att beakta att inlärningsmiljöerna inverkar på inlärningsresultaten och på atmosfären. I flexibla inlärningsmiljöer trivs man och de uppmuntrar till goda resultat.

- Undervisnings- och kulturministeriet kartlägger sätt att lyfta fram exemplariska och innovativa parkmiljöer och utrymmen: man har beaktat och lyssnat till barnen och ungdomarna
- Att barn och ungdomar får delta i alla skeden, inkl. planeringen, när man reparerar och bygger nytt
- I byggverksamhet som omfattar barn och unga ska man använda en procent av byggkostnaderna till att skaffa konst som smälter in i omgivningen

5. Barns och ungas kulturkompetens stärks

Trots de lagstadgade grundrättigheterna skiljer sig barns och ungas möjligheter att ta del av konst och kultur i regionalt och socialt avseende. Många faktorer inverkar på konst- och kulturfostrans tillgänglighet och på möjligheterna att ta del av dem. Bland de här faktorerna finns utbudet av barnkulturjänster i regionen, utbudet av konst och kultur, avstånden från hemmet och skolan till biblioteket, till museerna och konstinstitutionerna, antalet professionella konstlärare i skolan och föräldrarnas möjligheter att stödja barnens

och ungdomarnas möjlighet att ägna sig åt kultur och att erbjuda stimulans. Skolan och småbarnspedagogiken, inklusive förskolan, är viktiga vad gäller tillgängligheten.

Konsten är viktig för var och en med avseende på de upplevelser som den erbjuder. Också den begreppsliga tolkningen av konst är viktig. I mötet med konst uppstår ett levande intresse och en törst efter konst. På det här sättet skapar man den framtida konst- och kulturpubliken och en efterfrågan på allt mångsidigare och mer utvecklade konstrelaterade innehåll och produkter. Det handlar om att man på ett långsiktigt sätt studerar och lär sig vad kultur och konst innebär.

Planerna för småbarnspedagogik stöder kreativa lösningar för inlärningsmiljöernas del. Det samma gäller läroplanerna. Barnens kulturkompetens byggs upp. Samhället och framtidens påverkare ska styras att respektera både den egna traditionen och dess mångfald samt övriga kulturtraditioner. Ett grundligt och långsiktigt arbete krävs för att förstå konstens och kulturens uttryckssätt och deras betydelse.

- Ökad uppmärksamhet och ökade resurser på att utveckla pedagogiken för konst- och färdighetsämnen inom den grundläggande utbildningen. Då får barnen tillbörliga kunskaper och färdigheter gällande konstämnen och kulturarvet, dvs. sådant stoff som man förknippar med allmänbildningen.
- Konstinstitutionernas publikfostran, speciellt barnens och ungdomarnas ökade delaktighet av konst och kultur blir en del av institutionernas understöds-kriterier och man följer upp den som en del av resultatstyrningen
- Att stärka barnens och de ungas kulturkompetens skrivs in som ett mål i följande regeringsprogram

6. Barn ges ökade möjligheter att delta i konst och kultur

I Finland finns mångsidig barnkultur, som är på hög nivå i konstnärligt avseende. Men den når inte alla barn likvärdigt. Centren för barnkultur kan för sin del bidra till att avhjälpa denna brist. Centren erbjuder barnkultur i deras egna utrymmen och presenterar kultur i skolorna, på daghemmen och i lekparken. De kan på ett regionalt plan bidra till att samarbetet förbättras mellan olika aktörer; då är kulturen och konsten nära barnen och det blir enklast möjligt för barn och familjer att delta i kultur- och konstenemang. Kostnaderna ska vara så låga som möjligt, alternativt ska begivenheterna vara gratis.

Verksamhetskulturen för centren för barnkultur ska byggas ut och utvecklas så att det på likvärdiga grunder och oberoende av boplatstyp blir möjligt för barn och ungdomar att ta del av konst och kultur.

Mera medel och resurser behövs för att barnen ska kunna ta del av kulturen. Exempel på dessa är

- möjlighet för undervisningsgrupper att gratis under skoldagen färdas i kollektiva trafikmedel
- konstinstitutionerna ökar sitt publikarbete bland barn och unga
- barnkulturcentrens statsbidrag riktas in så att barn i alla delar av landet erbjuds ökade möjligheter för likvärdigt deltagande i kulturbegivenheter
- resurserna för barnkultur ökas stegvis under de fem följande åren

7. Ökade satsningar på barnkultur och konstpedagogik också i metodiskt avseende inom undervisningspersonalens grundläggande utbildning liksom inom fortbildningen

I barnträdgårdslärarnas, klasslärarnas och ämneslärarnas utbildning ökar man den grundläggande utbildningen inom konst. Samma gäller den utbildning som omfattar övriga personer som arbetar med barn och unga personer. I ökande grad ska de här

grupperna erbjudas fortbildning. När utbildningen utvecklas och man ser över dess utbud satsar man på sådant som stärker barnens och ungdomarnas identitet, kulturella kunnande och gemenskapskänsla. Genom att utveckla konstpedagogiken strävar man efter att stärka elevens roll som aktör och delaktighet såväl på regional som global nivå.

I undervisningspersonalens grundläggande utbildning beaktar man de möjligheter och krav som förknippas med arbete bland barn och unga. Inom lärarutbildningen (speciellt inom klasslärar- och barntädgårdslärarutbildningen) ökar man studierna i konstämnen och på att fördjupa den anslutande pedagogiska studiedelen.

Redan inom småbarnspedagogiken och i alla studieavsnitt som följer efter den erbjuds lärare och handledare ett systematiskt och långsiktigt program för påbyggnadsutbildning och fortbildning. Inom dem ska professionella inom olika konstarter, experter inom konstpedagogik samt personer inom konst- och kulturinstitutionerna fungera som utbildningsansvariga. Sektorövergripande projekt används för att på ett mångskiftande sätt stärka kulturkompetensen. Alla personer som arbetar med barn erbjuds ökad konstfostran och ökade insikter i metoderna inom konstpedagogik och gemenskapsbaserade metodfrågor. Detta gäller såväl ungdomsarbetare, socialarbetare, hälsovårdare som övriga professionellt inriktade personer.

Inom påbyggnadsutbildningen och fortbildningen fäster man uppmärksamhet vid ökad användning av informations- och kommunikationsteknik i undervisningen. De digitala kulturdata-lagren ska i ökande grad tas i bruk inom undervisningen.

5

Tvärtom, det är hundra som finns!

Ett barn är gjort av hundra.
Barnet har hundra språk
hundra händer hundra tankar
hundra sätt att tänka, att leka och att tala på
hundra alltid hundra, sätt att lyssna, att förundras att tycka om
hundra lustar, att sjunga och förstå
hundra världar att upptäcka
hundra världar att uppfinna
hundra världar att drömma fram.
Ett barn har hundra språk (och därtill hundra hundra hundra)
men berövas nittionio.
Skolan och kulturen skiljer huvudet från kroppen.
Man ber barn:
att tänka utan händer
att handla utan huvud att lyssna men inte tala
att begripa utan glädjen i att hänföras
och överraskas annat än till påsk och jul.
Man ber dem: att bara upptäcka den värld som redan finns
och av alla hundra berövar man dem nittionio.
Man säger dem: att leken och arbetet det verkliga
och det inbillade vetenskapen
och fantasin himlen och jorden förnuftet
och drömmarna är företeelser som inte hänger ihop.
Man säger dem att det inte finns hundra
Men barnet säger: tvärtom, det är hundra som finns.

Loris Malaguzzi (1920-1994)

Översättning till svenska: Karin Wallin

Bilaga 1. Hur förslaget till ett kulturpolitiskt program för barn har förberetts

Undervisnings- och kulturministeriet inledde arbetet med ett kulturpolitiskt program för barn 23.8.2012. Programförslaget gjordes upp i samråd med Statens centralkommission för konst. Kultur- och idrottsministern utnämnde en styrgrupp för arbetet, vars mandatperiod varade till slutet av maj 2013. Förslaget skulle ursprungligen göras upp för åren 2013 – 2017. Programperioden ändrades sedermera så att förslaget skulle omfatta åren 2014 – 2018 för att undvika att genomförandet startar mitt under ett år. Styrgruppen fick tilläggstid till slutet av år 2013.

Sektionen för barnkultur inom Statens centralkommission för konst hade år 2010 till ministeriet avgett sitt förslag till fortsatta åtgärder i anknytning till det tidigare programmet (2003 – 2007). Förslagen omfattade konstupplevelser för studerande inom yrkesutbildningen på det andra stadiet, en kulturstig till grundskolorna och ett anslag för skolelevs arbete bland allmänheten. I utvecklingsprogrammet för barn- och ungdomspolitik 2012–2015, som statsrådet har godkänt, nämns att planer finns för att göra en uppföljning av programmet.

Styrgruppens sammansättning: ordförande, direktör Hannele Lehto (undervisnings- och kulturministeriet), konstsekreterare Ansa Aarnio (Centret för konstfrämjande TAIKE), undervisningsrådet Mikko Hartikainen (Utbildningsstyrelsen), överinspektör Tiina Kavilo (undervisnings- och kulturministeriet), överinspektör Emma Kuusi (undervisnings- och kulturministeriet), regionchef Arja Laitinen (TAIKE), undervisningsrådet Armi Mikkola (undervisnings- och kulturministeriet), kulturrådet Esa Pirnes (undervisnings- och kulturministeriet), projektplanerare Leena Rantala (undervisnings- och kulturministeriet) (i stället för henne projektplanerare Elina Hänninen fr.o.m. augusti 2013, undervisnings- och kulturministeriet), överinspektör Hannu Tolonen (undervisnings- och kulturministeriet) och specialsakkunnig Ditte Winqvist (Kommunförbundet). Kultursekreterare Iina Berden och kultursekreterare Lea Halttunen bildade styrgruppens sekretariat. För programmets uppgörande ansvarade specialsakkunniga Riitta Moisander (TAIKE), kultursekreteraren Iina Berden (undervisnings- och kulturministeriet) och specialplaneraren Maria Merikanto (TAIKE).

Förslaget till ett kulturpolitiskt program för barn föregicks av seminarier för barnkultur hösten 2012 och våren 2013, som de regionala konstkommissionerna ordnade i samråd med projektet Konstfostran 2012 och centren för barnkultur. Allt som allt deltog 200 aktörer inom barnkultur.

Våren 2013 deltog följande sakkunniga inom barnkultur i gemensamma överläggningar om programförslaget:

barnombudsmannen Maria Kaisa Aula, social- och hälsovårdsministeriet

professor Pauline von Bonsdorff, Jyväskylä universitet/Institutionen för forskning inom konst och kultur

verksamhetsledare Mervi Eskelinen, skolan för arkitektur- och miljökultur Lastu ry
projektplanerare Elina Hanninen, undervisnings- och kulturministeriet

organisationssekreterare Anu Hietala, Taiteen perusopetusliitto TPO ry

professor Antti Juvonen, östra Finlands universitet

lektor Liisa Karlsson, Helsingfors universitet/lärarytbildningen

professor Liisa Keltikangas-Järvinen, Helsingfors universitet

professor Joel Kivirauma, Åbo universitet
utvecklingschef Nina Lahtinen, OAJ
utvecklaren av pedagogiskt arbete Marja Laine, sällskapet för kulturarvsfostran
verksamhetsledare Panu Mäenpää, stiftelsen för ung kultur, Nuori Kulttuuri
professor Kati Mäkitalo-Siegl, östra Finlands universitet
direktör Leo Pekkala, Centralen för mediefostran och bildprogram
rektor Pia Poutanen, förbundet för konstfostran Taiteen perusopetusliitto ry
museilektor Minna Raitmaa, Kiasma
konstfostrare Mervi Riikonen, Barnkulturcentret Verso
universitetslektor Inkeri Ruokonen, Helsingfors universitet/läroutbildningen
universitetslektor Marjo Räsänen, Åbo universitet
verksamhetsledare Päivi Setälä, barnkulturcentret i Björneborg
forskare Leena Suurpää, nätverket för ungdomsforskning
kulturproducent Katri Tenetz, Kulturhuset Valve/Uleåborgs stad
förlagschef Saara Tiuraniemi, Tammi
museilektor Maiju Tuisku, Nationalmuseet
verksamhetsledare Tiina Valpola, informationscentret för arkitektur
koordinator Saara Vesikansa, nätverket för barnkulturcentren
lektor Riitta Vira, Aalto-universitetet/institutionen för konst

Bilaga 2. Centrala begrepp

Barndom

Med barndomen avses i det här programutkastet perioden från 0 till 18 år. De kulturella grundrättigheterna hör till hela barndomen men olika slags arbetsredskap och metoder behövs i barndomens olika skeden för att förverkliga rättigheterna.

Barnkultur

Med barnkultur avses i det här programutkastet konst- och kulturarvsfostran och –utbud liksom också kultur och konst som barn och ungdomar själv producerar. I dem ingår upplevelser av konst och kultur i bredd med inläring av kunskaper och färdigheter. Barnen och ungdomarna är aktiva aktörer och undersökare med egen handlingskraft.

Jämlikhet i kulturellt avseende

Med jämlikhet i kulturellt avseende avses barns och ungdomars möjlighet att på sin hemort delta i kultur- och konstevenemang, själv producera kultur samt att använda offentliga och kommersiella konst- och kulturtjänster. Kommunernas lagstadgade uppgift (lagen om kommunernas kulturverksamhet 728/1992), dvs. att främja, stödja och arrangera kommunverksamhet i kommunerna omfattar också barn. Med kulturverksamhet avses i lagen rätt att utöva och ägna sig åt konst, utbud och användning av konstanknuten service, hembygdsarbete samt att i en minoritetskultur främja och satsa på lokalt eller eget kulturarv.

Jämlikhet i kulturellt avseende omfattar respekt av människornas likställdhet och mångfald. Enligt grund- och jämställdhetslagarna ska alla behandlas lika oberoende av ålder, språk, kön eller av annan personaknuten orsak. Myndigheterna ska se till att likställdheten främjas. Ett särskilt omnämnande finns i grundlagen om att samerna i egenskap av ett ursprungsfolk och romerna samt andra grupper har rätt att upprätthålla och utveckla sitt eget språk och sin egen kultur.

Enligt artikel 31 i Konventionen om barnets rättigheter (60/1991) erkänner de stater som har ratificerat avtalet barnets fria rätt att delta i kulturlivet och i konst samt respekterar och främjar barnets rätt att delta i allt kultur- och konstliv. Vidare ska staterna erbjuda lämpliga och jämlika möjligheter till verksamhet inom kultur, konst, rekreation och på fritiden.

Fokus på barnet

Fokus på barnet innebär att barnet växer in i konsten och kulturen, undersöker den egna omgivningen och det egna jaget samt deltar och påverkar med konstens medel och dess hjälp. När man utgår från barnet så beaktas barnet som en aktiv part både när man planerar innehåll och under verksamhetens gång. Barnen vågar betrakta sakerna omkring sig ur olika synvinklar och fungerar inte nödvändigtvis enligt de vuxnas förväntningar.

Barnet är en förnimmande varelse som undersöker sin omgivning. Barnet har ett behov att uttrycka sig själv, att ställa upp och testa egna hypoteser.

Barnens och ungdomarnas egen kultur

Barn och unga har egna kulturer som är bundna till tid och rum. De återspeglar och relaterar till barnens tillväxt och utveckling i en gemenskap.

Kulturkompetens

Med kulturkompetens avses individens förmåga att tillägna sig, använda och ändra kulturen. Den stärks redan i tidig ålder när barnet lär sig nytt och får erfarenheter och upplevelser i samband med konsten och kulturarvet. Kunskaper, färdigheter, medvetenhet om och inställning till hör till kulturkompetensen.

Kulturfostran

Kulturfostran handlar om att förmedla mänsklighetens gemensamma världsarv och det världsarv som anknyter till Europa, Finland, nationen och barnets egen etniska eller kulturanknutna bakgrund. Konsten och vårt kulturarv samt barnens egen kultur är rikedomar som tillhör barnen och de unga. De ska ha rätt att njuta av den kultur som de är berättigade till.

Konstfostran

Konstfostran handlar om att undervisa, ta emot och själv vara aktiv inom de språk, innehåll och former som olika konstbranscher erbjuder. I Finland finns konst- och kulturundervisning i anslutning till den allmänbildande grundskolan, förskolenivån, gymnasiet och den yrkesinriktade utbildningen, dvs. undervisning på det andra stadiet. När en person väljer yrkesutbildning beror det på yrkesutbildningens art vilket slags innehåll konstundervisningen har. Eventuellt handlar det om grundläggande konstundervisning eller så ligger fokus på hobbyverksamhet inom konst och dess handledning.

I grundskolan, gymnasierna och i läroinrättningarna utgör konstfostran en del av skolans läroplaner på ett helhetsmässigt plan. Nämnden som ansvarar för undervisningsväsendet fastsätter de kommun- och skolvisa läroplanerna med utgångspunkt i det arbete som utbildningsstyrelsen har gjort på det nationella planet beträffande läroplansgrunderna.

Den grundläggande konstundervisningen

Den grundläggande konstundervisningen är konstfostran som sker på årsbasis och utanför skolan. Den följer en plan som utbildningsstyrelsen har gjort upp och den ger speciella färdigheter för konststudier i ett tidigare skede. Kommunerna beslutar om hur den grundläggande undervisningen i konst ordnas. De genomför den själv eller skaffar den som köpt service.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la culture

ISBN 978-952-263-263-0 (Online)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0335 (PDF)